

Perem proti válce

Nova Sloboda ()

25.07.1970, Seite 3

Original:

Signatur: R-A 2.1.027

Perem proti válce

Rozhovor s E. M. Remarque

»Na západní frontě klid« je pravděpodobně nejčtenější protiválečný román naší literatury. Ale jeho autor, Erich Maria Remarque, je jako soukromá osoba skoro neznámý.

Od roku 1935 žije ve Švýcarsku v rozkošné vilce, na břehu jezera Maggiore a deset let již neposkytl nikomu rozhovor.

Proto jsem byl trochu nervózní, když mě jeho hospodyně zavedla na terasu, kde mě E. M. Remarque přivítal.

Díval jsem se přes nádhernou hladinu jezera na horské panoráma a zeptal jsem se ho, co ho přivedlo na toto půvabné místo.

»Je to už strašně dávno. Nechtěl jsem žít s Hitlerem v jedné zemi, a proto jsem opustil vlast v roce 1931, dlouho předtím, než se nacisté dostali k moci. Dva roky nato jsem byl zbaven německého občanství. Ale v roce 1935 pro mne Hitler poslal a žádal mě, abych se vrátil. V té době jsem byl jediným známým německým autorem, který nebyl ani žid, ani neměl za ženu židovku. Potřebovali mě pro svou propagandu. Odmítl jsem vysoké postavení, které mi nabízeli, a místo toho jsem si koupil tuto vilu nu břehu jezera Maggiore. Příliš volně jsem se však pohybovat nemohl, protože jsem neměl platný pas. Bylo mi však nabídnuto československé občanství a později americké. Stal jsem se tedy americkým občanem.«

Román »Na západní frontě klid« byl okamžitým úspěchem a vynesl autorovo jméno na literární scénu. Nebylo to však jeho první dílo.

»Jako mladý novinář jsem napsal různé novely a povídky, ale nerad bych o nich mluvil, protože nebyly úspěšné. Opravdu nemám vztah k žádné ze svých skončených knih. Na každé pracuji velmi intenzívně – někdy ji přepisuji pětkrát i osmkrát, některé kapitoly až 25krát, a často jen proto, abych je nepatrně pozměnil – ale pak už je nechci vidět. Jediná kniha, kterou jsem psal skoro bez konceptu, byla »Na západní frontě klid«. Její napsání mi trvalo pouze čtyři týdny.«

Co způsobilo její mimořádný úspěch?

»Psal jsem ji deset let po první světové válce, kterou jsem prožil na západní frontě jako mladý voják. Trvalo mi deset let, než jsem ztrávil všechny zážitky; deset let, kdy se stále mluvilo o válce. Pak jsem sedl a napsal knihu. A její úspěch? Možná, že je v jejím naturalismu a prostotě, což bylo tehdy v literatuře nezvyklé. Možná, že je to v tom, že líčí generaci, která byla zničena válkou, přestože unikla smrti. Tito lidé přesně nevěděli, co si mají počít se svými životy. Byli šťastni, že válku přežili, ale byli zklamáni, že se svět nezměnil. Místo aby mysleli na život a budoucnost, přemýšleli o smrti.«

Měl jste v úmyslu varovat před novou válkou?

»Jistě, ale nechtěl jsem ji vykládat. Příběh sám měl vyjádřit, co jsem si myslel. Píši všechny své knihy jevištní technikou. Je to řada dialogů, bez rozvláčných a nudných popisů. Pokouším se psát hutně a obvykle škrťám spojovací texty. Při psaní často užívám první osoby, a tím se vyhýbám nutnosti autorských výkladů.«

Domnívám se, že to není snadná technika.

»Řekl jsem již, že nepíši snadno. Důkazem toho je poměrně malý počet knih, které jsem napsal. Dohromady asi deset. Úkol autora, jehož první kniha byla úspěšná, je ještě nesnadnější, než práce spisovatele, na jehož pokrok a vývoj mohou dozírat kritikové. Spisovatel, který získá rychlou popularitu, je málokdy ušetřen závisti svých kolegů. Proto mezi mými přáteli byste těžko našel literáta.«

Vzhledem k úspěchu románu »Na západní frontě klid« je překvapující slyšet od E. M. Remarque, že byl odmítnut prvním nakladatelem slovy: »To nikdo nebude číst!«

»Brána vítězství« měla tentýž osud. Byla odmítnuta slovy: »Lidé nechtějí číst stále o témž.«

Opakovalo se to i u jeho třetí knihy »Čas žít, čas umírat«.

»Chápal jsem je,« říká. »Bylo by jen logické, kdyby lidé odmítali moje knihy, které obsahují stále stejná témata – emigraci, koncentrační tábory, válku. Přesto myslím, že je nutné připomínat lidem tyto hrůzy. Zvláště mladým, kteří toto všechno znají pouze z doslechu.«

Jak jste mohl umístit děj celého románu do koncentračního tábora, kdž jste nepoznal jeho atmosféru a nikdy jste tam sám nebyl?

»Existuje bohatá literatura o koncentračních táborech a mnoho ošitých svědků, kteří mi o těchto hrůzách vyprávěli. Nebyl bych spisovatelem, kdybych nebyl schopen o těchto hrůzách psát. Samozřejmě, že se nepokouším tlumočit prostředí koncentračních táborů jako reportér; ale chci ukázat boj člověka o život v nelidských podmínkách.

Vezměte si například mého vězně z koncentračního tábora. Ztratil své jméno a stal se pouhým číslem. To je jeho jediný prostředek úniku, protože musel zapomenout na svou minulost. V této atmosféře je paměť vražednější než smrt. Skončil svůj život již dávno předtím. Když přijde okamžik jeho smrti, když čeká, že bude vyveden z cely a zabit, když však uplyne dlouhý čas a nikdo nepřichází, vzplane v něm jiskra naděje. V této chvíli se náhle vzbouří proti svému číslu a ptá se poprvé: »Proč jsem jen číslo, jsem přece lidský tvor se jménem!« A vzpome ne si na své jméno poprvé za dlouhý čas.«

(x)